

"לבניינה של תורה" - חלק שעח

שיחה שנמסרה באופן דיגיטלי מפי מו"ר ראש הישיבה, הרב ברוך וידר שליט"א

"מאריכין לו ימיו ושנותיו"

"ושמור נפשך מאד"

נמצאים בבידוד בבתייהם ברצוני לחזק אתכם להתקשר זה לזה ולעודדם. בידוד אינו דבר נעים, אני מכיר זאת מפני גם אני השתחררתי אתמול מבידוד.

אנו בישיבה פועלים היום לפי הנחיותיו של אחד מגדולי המומחים במדינה בניהול משברים מסוג זה של הקורונה המבין את עומק העניין. עובדה זו נותנת לנו את השלווה לדעת שאכן עשינו ונעשה את ההשתדלות המיטבית המוטלת עלינו.

פנינו פונות קדימה לקראת פתיחת ה'זמן' כאשר המדינה תאפשר זאת, ביתר זהירות וביתר הקפדה. כשהישיבה תהיה נקייה מהווירוס והמדינה תאפשר, וכולי תקווה שזה יהיה בהקדם, נוכל בעזרת ה' לחזור לישיבה. על כל פנים,

ה'זמן' ייפתח בעזרת ה' ביום ראשון הקרוב הבא עלינו לטובה, כ"מתחילים מבראשית". הקב"ה הקדים תרופה למכה ונתן לנו את הכלי הדיגיטלי שבאמצעותו נוכל להתמודד ולנסות ליצור ככל הניתן אווירת 'ישיבה'. מקווה אני שבעזרת ה' נצליח באתגר הגדול הזה.

"ויקראו בספר בתורת האלקים"

דבר טבעי הוא כבני אדם לחוש יותר התלהבות כשמתחילים משהו חדש. על אף שעל התורה

בראשית דברי ברצוני להודות לקב"ה יחד אתכם על שזכינו ש'זמן אלול' עבר בישיבה בצורה נפלאה, למרות כל הקשיים הזמניים שמאורעות הימים מולידים. בחסדי ה' למדנו, התעלינו, התקדמנו בכל העניינים, התפללנו וניסינו ככל יכולתנו לשמור על אמצעי הזהירות הנדרשים בתקופת הקורונה.

הבוקר התפרסם מכתב של הרב אשר וייס שליט"א, מגדולי הפוסקים, ובו קריאה ותוכחה בעניין חשיבות הזהירות והשמירה, באופן תקיף יותר אפילו ממשרד הבריאות, לאור זאת שהוא רואה בכך את דרך התורה. הוא מסיים את מכתבו במילים הללו: "בתקופה קשה זו יש להתחזק בעמל התורה וחדוותה, ובכוח התפילה

ובשמחת המצווה... שכל גזירה היא ניסיון מן השמיים ומכל הקשיים יש להתחזק, וכל אחד יתחזק בהתמדת הלימוד וכוונת התפילה".

במשך כל התקופה ניסינו והתאמצנו להישמר ובכל זאת הווירוס חדר לישיבה, ורבים מאיתנו עדיין נושאים אותו בגופם ומצויים בבידוד. בני חו"ל סגורים ומסוגרים בבניין הישיבה, "אין יוצא ואין בא". אתמול שוחחתי עם חלקם ומאוד שמחתי לשמוע שהם מקבלים טלפונים של עידוד מהחברים בישיבה. כמו כן, מאחר ורבים מתוכנו עדיין

כל בוגר ישיבת 'הסדר'
חייב לקנות

כבר בהיותו בישיבה
את ההרגל של לימוד

פרשת שבוע עם רש"י,

שילווה בכל חייו

ויעצב את משפחתו

עשרות פעמים מהבר-מצווה, ובמקום זה אלמד ואעניין בדברים חדשים, אעניין עוד קצת בהלכה". על כן אומרים לנו חז"ל: הזמן שאתה מקדיש לקריאת "שניים מקרא ואחד תרגום" הוא אינו בא על חשבון החיים, הוא אינו בא על חשבון הזמן שנקצב לאדם לחיות. תמורת זמן זה מקבלים תוספת לחיים. במידה ונקצב לאדם לחיות מאה ותשע-עשרה שנים, סך הזמן שהוא השקיע בלימוד "שניים מקרא ואחד תרגום" יאריך לו את החיים. זהו הסבר נפלא עבור בני תורה.⁸

התרגום, תרגום אונקלוס, ניתן בסיני, כמבואר ב"בית יוסף" ומובא ב"ביאור הלכה"⁹, ומעלתו גדולה מאוד, כפי שמובא בשם ספרי המקובלים שהאריכו בזה.¹⁰

אני מדגיש זאת, מפני שה'שלחן ערוך' כותב בסעיף ב כך: "אם למד הפרשה בפירוש רש"י חשוב כמו תרגום", כלומר ניתן להמיר את קריאת התרגום בלימוד פירוש רש"י. אומר ה'משנה ברורה' שבפסוקים שלא נכתב עליהם פירוש רש"י ישלים על ידי קריאת התרגום. אלו הם דברים הגיוניים, מפני שעל ידי כך האדם לא יקרא סתם מילים ארמיות שאינו מבינן, אלא ילמד כיאות את פירוש הפסוקים. למרות זאת, מסיים ה'שלחן ערוך': "וירא שמיים יקרא תרגום וגם פירוש רש"י". כלומר אין לוותר על התרגום. ב'ביאור הלכה' ישנו דיון מה עדיף, אולם על כל פנים לא מוותרים על תרגום אונקלוס שמעלתו גדולה. בספרים הפנימיים מדברים על גודל העניין שאדם יקרא "שניים מקרא ואחד תרגום" דווקא עם תרגום אונקלוס. לתרגום, אומר ה'משנה ברורה', ישנה מעלה בשל היותו ניתן בסיני ובשל העובדה שהוא מפרש כל מילה, לעומת

נאמר: "היום", ודרשו על כך חז"ל: "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים"² מתוך התחדשות קבלת התורה, אבל סוף סוף הרי אנו בני אדם וחשים התרוממות מיוחדת בכל התחלה של סבב לימוד חדש.

חז"ל תיקנו לנו סדר של קריאת התורה ולימוד התורה שבכתב שלפיו ב'שמחת תורה' אנו מסיימים את התורה ומיד מתחילים אותה מחדש, "מתחיל אף חיל"³. לפי סדר זה נתחיל השבת בעזרת ה' לקרוא את התורה בפרשת "בראשית". ברצוני לדבר, בבחינת זירונו למזורזים והארה למקשיבים, על לימוד פרשת השבוע והתורה שבכתב כפי הנדרש מאיתנו.

חז"ל אומרים במסכת ברכות⁴: "אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי: לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום... שכל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו". על יסוד הדברים הללו כותב ה'שלחן ערוך' בהלכות שבת בסימן רפ"ה⁵: "אף על פי שאדם שומע כל התורה כולה כל שבת בציבור חייב לקרות לעצמו בכל שבוע פרשת אותו השבוע שנים מקרא ואחד תרגום", מעבר לחובה הציבורית לקרוא את פרשת השבוע. מדגישה הגמרא ש"אפילו עֲטָרוֹת וְדִבְנִין"⁶, כלומר אפילו פסוק שאין לו תרגום יש לקרוא שלוש פעמים, כלומר פעם נוספת את התרגום הזה למקור.⁷

שמעתי בעבר דבר נפלא על כך, ואני חושב שהוא אמור בפרט לבני תורה ותלמידי חכמים. הזמן הוא הדבר היקר ביותר שיש לנו. בדברים אלו רמזו לנו חז"ל: "כל המשלים פרשיותיו עם הציבור – מאריכין לו ימיו ושנותיו" דווקא, כי בדרך כלל הלומדים חושבים שקריאת "שנים מקרא ואחד תרגום" היא בזבוז זמן: "הרי כבר קראתי את הפסוקים כבר

⁸ עניין שו"ת אגרות משה, אורח חיים, חלה ה, סימן יז: "פשוט וברור כמו שלא נפטר שום אדם מכל מצווה דרבנן, בטענה שעוסק בתורה, כן לא נפטרו אף ממצווה זו... ברור שקריאת שמו"ת וודאי הוא ממילא בכלל חיובו מעצם תלמוד תורה בכל שבוע. שלימוד זה שייחודו חכמים ללימוד בכל שבוע וודאי הוא חייב, ולא יוכל ליפטר בלימוד דבר אחר מהתורה, בין בכתב בין בע"פ, לבד המצוה הנוספה שחייבו חכמים. וממילא אין פטור מזה אף לאלו שתורתן אומנותן, כרשב"י וחבריו".

⁹ ד"ה תרגום

¹⁰ עניין במובא בפסקי תשובות, שם, הערה 14

¹ דברים, פרק כו, פסוק טז

² רש"י, שם: "בכל יום יהיו בעיניך חדשים, כאלו בו ביום נצטו עליהם".

³ תהלים, פרק פד, פסוק ח. עניין ברכות, דף סד, עמוד א.

⁴ דף ה, עמוד א

⁵ סעיף א

⁶ במדבר, פרק לב, פסוק ג

⁷ עניין שם, רש"י ותוספות; משנה ברורה, שם, סעיף קטן ג

ומקיים חיי משפחה מבלי לדעת את דברי רש"י על הפרשה? איני רוצה לכנותו "עם הארץ", אבל ודאי שלא ניתן ולא שייך להיות כך. זהו חלק מהותי מחיינו.

"לְשִׁקֹּד עַל דִּלְתָתֵי יוֹם יוֹם"

למעשה, אדם יכול לחלק לעצמו את הפרשה באופן שילמד חלק ממנה בכל יום, כדוגמת ה"חוק לישראל" למשל – ביום ראשון ללמוד "ראשון", ביום שני – "שני", וכן הלאה¹⁵. אפשרות נוספת היא לקרוא את הפרשה כולה בסוף השבוע בו אין שיעורים. כך ייכנס האדם לשבת לאחר שבמשך כל יום שישי למד את פרשת השבוע "שניים מקרא ואחד תרגום" ופירוש רש"י. אף זהו חלק מההכנות לשבת, שעליהן להיות הן בגוף והן ברוח והן בנשמה.

החברותא שלי, הרב דוד תורג'מן שליט"א, ראש ישיבת דימונה, סיפר לי לפני עשרות שנים שאביו הרב יצחק זצ"ל, שהיה גבאי בית הכנסת קוממיות, היה בכל ערב שבת פותח את ארון הקודש, לוקח את ספר התורה וקורא מתוכו בטעמים שניים מקרא ואחד מבניו היה מקריא לפניו את התרגום, כפי שנהג הארז"ל. הרב דוד הוסיף על כך שכך היה אביו מגיה את ספר התורה לפני הקריאה בו בציבור. אף אם אנו לא ננהג כך, מכל מקום ננהג ללמוד בימי שישי את הפרשה. זוהי דרך נפלאה להיכנס לשבת.

ישנה שאלה ידועה הנשאלת בדרך כלל על ידי בעלי-תשובה. אם היינו מדברים על נושא זה בעוד מספר חודשים הרי שאף אנו היינו זקוקים לשאול אותה. לעיתים אדם מתעורר במהלך השנה להקפיד יותר על קריאת "שניים מקרא ואחד תרגום", ולכן הוא שואל האם חלה עליו חובה להשלים את קריאת כל הפרשות שנקראו עד עתה¹⁶. כידוע, מי שלא הספיק לקרוא אחת מהפרשות או כמה מהן יכול להשלים אותן בהושענא רבא ערב שמחת

פירוש רש"י שאינו מפרש כל עניין. זאת מבלי לגרוע בחשיבותו היסודית של לימוד פירוש רש"י.

הפוסקים האריכו בחשיבות קריאת הפרשה בטעמים דווקא¹¹, שאף הם נמסרו לנו מהר סיני על ידי משה רבנו¹². אמנם ראיתי שכתוב שלא לקרוא את התרגום בטעמים, כפי שיש החושבים לנהוג¹³.

"מִפְרֹשֵׁי וְשׁוֹם שְׁכָל וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא"

פעמים רבות שמעתי ממו"ר הרב יעקב כ"ץ שליט"א, שכוונת חז"ל בחיוב זה היא שנלמד את הדברים בעיון¹⁴, ואשרי הזוכה לכך. אני יכול להעיד בפניכם, וכמדומני מעולם לא סיפרתי על כך, שבאחד מעונגי השבת שהתקיימו בישיבה לפני עשרים שנה, השתתפו רבותינו הגדולים, גדולי הדור, מו"ר הרב אביגדר נבנצל שליט"א ומו"ר הרב יעקב כ"ץ שליט"א. במהלך עונג השבת הם דיברו מענייני פרשת שבוע ופירוש רש"י. זכור לי שעמדתי נפעם מהדברים שהיו מאירים כנתינתם מסיני. דבריהם היו פלפול עמוק בדברי רש"י, שלא נאחזו בידיעה שטחית של הכתוב ברש"י, אלא נשענו על קושיות בין דברי רש"י בפרשה וכדרך העיון ברש"י ובתוספות. היה ממש מאיר עיניים ולבבות להיווכח בגדלות זו.

אמנם, הבסיס של "שניים מקרא ואחד תרגום" הוא לדעת את הכתוב בתורה שבכתב ולדעת את הכתוב ברש"י. כיצד יכול להיות יהודי השומר שבת

¹¹ עיין ספר היראה (לרבנו יונה): "וישלים פרשיותיו עם הצבור בכל שבוע שנים מקרא ואחד תרגום... והמקרא יקרא בנגינותיו כי הקורא בלא זמרה התורה חוגרת שק"; מחזיק ברכה, אות ח: "צריך לזוהר בקריאת המקרא בנגינת הטעמים בשלם שבפנים, וכך שמענו שהיה מזהיר מאד הרב החסיד הקדוש מהר"ר משה הכהן זלה"ה מעיר פ"ס לתלמידיו שיזהרו בקריאת שמו"ת לקרות המקרא כל שישנו בנותן טעם לשבח".

¹² עיין נדרים, דף לב, עמוד ב

¹³ עיין מחזיק ברכה, שם, אות ז: "התרגום אין צריך לקרוא בטעמים כ"כ רבינו מהר"ח שקבל מרבינו האר"י זכרם לברכה... ויש קפידא בזה".

¹⁴ של"ה, מסכת שבת, פרק נר מצווה, אות יז: "וכשקורא שנים מקרא ואחד תרגום, ישים לבו ועיניו להתבונן במה שקורא. הן במצות התורה, הן במדות, הן בדרכי מוסר, הן בכל תועלת אשר יוכל להוציא מכל ענין וענין. ויקרא, כדי ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים"; עיין עוד מגיד משרים, ישעיהו, סימן סו (הובאו בפסקי תשובות, הערות 12-13).

¹⁵ עיין משנה ברורה, סעיף קטן ח: "בספר מעשה רב כתב בהנהגת הגר"א שהיה נוהג תיכף אחר התפלה בכל יום לקרוא מקצת מהסדרה שנים מקרא ואחד תרגום ומסיים בע"ש".

¹⁶ עיין פסקי תשובות, אות ח

טעות בידם. בפוסקים כתוב²² שבשעת קריאת פרשת השבוע יש להקשיב מילה במילה באימה וביראה כעומד לפני הר סיני. בהתאם לכך אני מציע קולא גדולה המעוגנת בפוסקים, כאמור, וביכולתה לסייע ללומדים ולבני תורה לעמוד בכך – לקרוא את אחת מהפעמים של קריאת המקרא יחד עם בעל הקורא. הקשבה בלבד אינה מספיקה, אלא דווקא קריאה בפה בשקט, שיש בה מעלה מצד עצמה. מן הניסיון ומן הידיעה הנהגה זו עוזרת מאוד להצליח להתמיד בכך.

"אביהם של ישראל"

בנוסף לכך, ברצוני לחזור כפי שאני חוזר בתחילת כל שנה, על חשיבות לימוד הרמב"ן על פרשת השבוע, כפי שאני שמעתי רבות בישיבה בצעירותי, ובפרט מהרב שטיינברגר שליט"א שעורר אותי על כך כשהיה הר"מ שלי. אני חושב שהלומד את פירוש הרמב"ן בעקביות קונה את יסודות האמונה ואת יסודות תורת ארץ ישראל. הרמב"ן, כידוע, הוא המרא דאתרא של הרובע היהודי. הוא עלה לארץ ולירושלים וייסד בה את בית כנסת הרמב"ן, שהעמודים שבו נותרו מאז.

בשבת תשובה האחרונה ניגש אליי בחור נפלא מהישיבה ושאל אותי כיצד ניתן להספיק למוד את כל פירוש הרמב"ן על הפרשה הלוא הוא ארוך כל כך? השבתי לו שיש שתי דרכים לכך: האחת – לחלק את הלימוד לשנתיים או לשלוש, וכך אכן שמעתי ממו"ר הרב יעקב כ"ץ שליט"א. אולם, ברצוני להציע דרך אחרת מתוך הכרת קהל הלומדים והתנהלות האנשים, דרך שאני משוכנע שמי שיקנה אותה יברך על כך – ללמוד בכל פרשה את דברי הרמב"ן היסודיים שבה. ישנה חוברת המלקטת את דברי הרמב"ן העוסקים בעיקרי הגמול, בעיקרי ארץ ישראל, בעיקרי האמונה ובעיקרי התורה ויסודות האמונה, וניתן להיעזר בה לשם כך. גם בין הלומדים מפורסמים הדברים היסודיים הפזורים בפירושי הרמב"ן, כפי שבישיבת 'הכתל' כולם מכירים את דברי הרמב"ן בסוף פרשת בא.

תורה¹⁷. כל עוד לא הסתיים הסבב של קריאת התורה כולה על ידי הציבור עדיין נחשב הדבר כהשלמת הפרשיות עם הציבור, מפני שכל השנה מיועדת לקריאת התורה. על כן מוטב שנהיה בין הזרזים, ולא נאלץ להיקלע לבעיה זו. הבה נתחיל לקיים זאת כבר עכשיו מערב שבת בראשית. על כן ברצוני לעורר את כולנו להתחזק בעניין הגדול הזה.

"אֲשֶׁרִי אָדָם שִׁמְעֵ לִי"

ביודעי את הקושי של הלומדים המתקשים להחזיק בקריאת "שניים מקרא ואחד תרגום" מדי שבוע ולהשלימה בשנה שלימה, ברצוני להציע קולא המובאת בפוסקים, ואשרי מי שיאמץ אותה והדבר יהיה יותר קל. ישנן שתי דרכים ללמוד "שניים מקרא ואחד תרגום": האחת – לקרוא כל פסוק פעמיים ואחרי זה את התרגום; השנייה – לקרוא פרשה פתוחה או פרשה סתומה ואחריה לקרוא את התרגום¹⁸. באופן אישי אני מעדיף את הדרך השנייה, לפי שכך רואים עניין שלם.

בנוסף, אדם יכול לקרוא פעם אחת את הפרשה ואת התרגום, ובקריאת התורה בציבור להקשיב היטב לבעל הקורא ולקרוא יחד עימו מילה במילה¹⁹. ה'שלחן ערוך' אומר בהמשך הסימן²⁰: "יכול לקרוא את הפרשה שניים מקרא ואחד תרגום בשעת קריאת התורה", וה'משנה ברורה' מאריך בעניין זה שיש החולקים ואוסרים, אך אם יקרא יחד עם בעל הקורא זה שונה ויש להקל, כפי שכתב ה'מגן אברהם'²¹ "דלכתחילה נכון לעשות כן" ולקרוא יחד עם בעל הקורא מילה במילה. אני רק מוסיף על דבריו שניתן להחשיב את קריאה זו כפעם אחת מה"שניים מקרא".

שמיעת פרשת השבוע היא חיוב עצום וגדול. ישנם המזלזלים בכך מפני שהם 'מכירים את הסיפורים' ומתירים לעצמם לעיין בעלוני שבת, חס ושלום.

¹⁷ עיין שלחן ערוך, שם, סעיף ד, ומשנה ברורה, סעיף קטן יד

¹⁸ עיין משנה ברורה, סעיף קטן ב

¹⁹ עיין אורחות רבנו, חלק א, עמוד ככג (מובא בפסקי תשובות,

הערה 93)

²⁰ סעיף ה

²¹ סעיף קטן יד

”כי הם חיינו ואורך ימינו”

סוף דבר ”אין מזרזין אלא למזרזין”, וביכולתי רק להצטרף לדברי חז”ל הקדושים על חשיבות העניין ש”כל המשלים פרשיותיו עם הציבור מאריכין לו ימיו ושנותיו”. כל בוגר ישיבת ’הסדר’ – בין יישאר עשר שנים בישיבה ובין יפנה לחיים המעשיים – חייב לקנות כבר בהיותו בישיבה את ההרגל של לימוד פרשת שבוע עם רש”י שילווה אותו בכל חייו ויעצב את משפחתו, את ביתו ואת שולחן השבת שלו. ממילא ישפיע הדבר על ילדיו ונכדיו. תועלת העניין לחינוך הבית והילדים היא עצומה ביותר. שולחן שבת הוא ליבה של המשפחה, וכאשר מעניקים לו תוכן, מתוך שאבי המשפחה חי את פרשת השבוע ופירוש רש”י, יביא הדבר ברכה גדולה לו, לבניו ולדורי דורותיו.

שנוכה בעזרת ה’ לראשית טובה ולאחרית טובה, בבחינת ”אֶרֶץ אֲשֶׁר ה’ אֱלֹקֶיךָ דִּרְשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי ה’ אֱלֹקֶיךָ בָּהּ מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה”²³, ול’זמן טוב ובסייעתא דשמיא עלה נעלה.

הַשְׁמִיחַ נְעֻמָּה עַל יְדֵי אֶחָד אֶלְדִּי

